

کاربرد استانداردهای حسابداری سرمایه‌گذاری در ایران

امین محبوبی

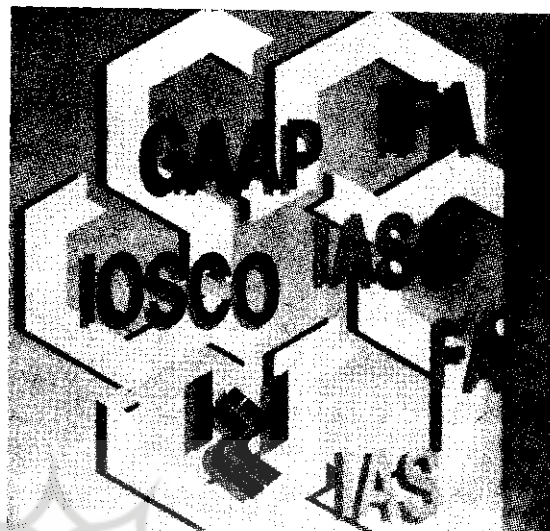

عقب‌ماندگی ماست. شاید که تامل براین تفاوتها زمینه‌ای برای چه باید کردها در همین ارتباط باشد. حدیث استانداردهای حسابداری، سابقه‌ای تاریخی به درازای عمر دانش و تکنولوژی دارد. رشد عینی آنچه به‌عنوان استانداردهای جهانی حسابداری مورد بحث و نظر ماست را می‌توان از سالهای نخستین بعد از بحران اقتصادی سالهای ۱۹۳۰ ریشه‌یابی نمود. تشکیل کمیسیون اس ای سی (SEC) و مستعاقب آن شکل‌گیری کمیته تدوین رویه‌های حسابداران رسمی آمریکا در سال ۱۹۳۹ و

نوشته زیر در پی مقاله جایگاه استانداردها در حسابداری سرمایه‌گذاریها درج شده در حسابدار شماره ۱۱۹ تدوین شده است. نظر به اینکه در مقاله یاد شده به جایگاه استانداردهای شماره ۱۲ - FAS و ۲۵ - IAS و ۱۱۵ - FAS اشاره شد و فرایند تصمیم‌گیری براساس آنها تشریح شده است از این رو از تکرار آنها خودداری می‌کنیم. آنچه در زیر خواهد آمد کاربرد عملی این استانداردهاست و اگر به سابقه تاریخی این استانداردها اشاره می‌شود هدف بیان تفاوت فاصله تاریخی و ژرفای

۲- پیشینه تاریخی تلاشهای جدی و عملی
پیش از انقلاب: طبق ماده ۲۷۵ قانون
مالیاتیهای مستقیم مصوب اسفندماه ۱۳۴۵
و اساسنامه کانون حسابداران رسمی در
سال ۱۳۵۱ تدوین موازین فنی و اخلاقی
حسابداری بعهده آن کانون بوده و تا سال
۱۳۵۸ که مواد مربوط به حسابداران رسمی
از قانون مالیاتیهای مستقیم حذف شد
هیچگونه اقدام موثری از این لحاظ به عمل
نیامد.

پس از انقلاب: طبق قانون تشکیل سازمان
حسابرسی (ماده واحده مصوب سال
۱۳۶۲) بند ج ماده ۷ اساسنامه قانونی آن
سازمان (مصوب دیماه ۱۳۶۷)، تدوین
اصول و ضوابط فنی قابل قبول حسابداری
و حسابرسی از وظایف اصلی آن سازمان
است که در همین راستا کمیته تدوین
رهنمودهای حسابداری در پاییز سال
۱۳۷۳ پیشنویس ۱۰ بیانیه را به نظرخواهی

برآنیم که دریاپیم حسابداری مالی و بویژه
حسابداری سرمایه‌گذاریها در ایران در
چارچوب استانداردهای بین‌المللی انجام
می‌گیرد یا نه؟

۱- سابقه تاریخی تلاشهای نظری (تئوریک)

اصولاً تعلیم و ترویج استانداردهای
حسابداری در دو مقطع تاریخی انجام
پذیرفته است.

نام نخست: تلاش استادان و مدرسان دروس
امور مالی در دهه چهل در چارچوب تدوین
کتابهای حسابداری برای دانشگاهها و
مدارس عالی.

گامهای بعدی: ترجمه و انتشار اصول
پذیرفته شده حسابداری و استانداردهای
بین‌المللی از طرف مرکز تحقیقات
تخصصی حسابداری و حسابرسی سازمان
حسابرسی (عمدتاً در دهه ۷۰) و همچنین
انتشار مقالات ترویجی از جمله ترجمه

انتشار نشریات موسوم به پیشنهادهایی
درباره اصول حسابداری در سال ۱۹۴۲ از
طرف انجمن حسابداران خبره انگلستان و
ویلز نمونه‌های بارز این کوششهاست.
گذشت زمان، حرکت‌های پراکنده انجمنهای
حرفه‌ای کشورهای مختلف را به سمت
یکنواختی جهانی سوق داد. این همگرایی
در هشتمین کنگره جهانی حسابداران در
سال ۱۹۷۲ با طرح تشکیل کمیته بین‌المللی
حسابداران تبلوری خاص یافت. حضور
انجمنهای حرفه‌ای ده کشور صاحب نام
به‌عنوان اعضای موسس، زمینه مساعدی
برای پیوستن بیش از ۴۰ کشور دیگر در
مدتی کمتر از ده سال به این کمیته گردید و
هم اکنون بیش از ۱۰۰ انجمن حرفه‌ای از ۸۰
کشور جهان در آن عضو هستند.

و اما در ایران

درست در زمانی که کمیته استانداردهای
بین‌المللی عمر ۲۴ ساله پیدا کرده است ما

**درست در زمانی که کمیته
استانداردهای بین‌المللی
عمر ۲۴ ساله پیدا کرده
است ما برآنیم که دریاپیم
حسابداری مالی و بویژه
حسابداری سرمایه‌گذاریها
در ایران در چارچوب
استانداردهای بین‌المللی
انجام می‌گیرد یا نه؟**

باید برای یکنواخت کردن روشن حسابداری سرمایه گذارپها تدبیری اندیشید.

- دیدگاههای زیر مورد مذاقه قرار گرفته است:
- رویه مالی شرکت در مورد روش ثبت سرمایه گذارپها (یادداشت شماره ۲ پیوست صورتهای مالی)،
 - بندهای گزارش حسابرسی مربوط به سرمایه گذارپها،
 - اظهار نظر حسابرسی در ارتباط با نکات مربوط به حسابداری سرمایه گذارپها.

۲- پراکنندگی نمونههای انتخابی
جدول شماره ۱ بیانگر پراکنندگی شرکتهاى مورد بررسی است. در جامعه انتخابی، شرکتها به سه گروه شرکتهاى سرمایه گذاری، شرکتهاى گروه (موسوم به هلدینگ) و سایر شرکتها تقسیم شده اند. باید توجه داشت که هرگونه تغییر در طبقه بندی این شرکتها در ارزیابی نهایی بدون تاثیر است.

۳- حد توقع

به رغم وجود استانداردهای شماره FAS ۱۱۵ (سال ۱۹۹۴) و IAS - ۲۵ (سال ۱۹۷۸)، به دلیل همخوانی بیشتر مبانی استاندارد ۱۲ - FAS (مربوط به سال ۱۹۷۵) با چارچوبهای قانونی مالیاتی - تجاری ایران، صرفاً این استاندارد ملاک ارزیابی قرار گرفته است. تاکید بریندهای ۲۰ و ۲۱ استاندارد بین المللی IAS شماره ۱ (سال ۱۹۷۵)

حسابداری سرمایه گذاری و مطابقت آنها با استانداردهای جهانی داشت در ابتدا باید صورتهای مالی اساسی و گزارشهای حسابرسی حدود ۲۰۰ شرکت سهامی عام پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و شرکتهاى سرمایه گذاری معتبر خارج از سیستم بورس را بررسی کرد. از این میان ۳۰ شرکت شاخص که به نحوی درگیر حسابداری سرمایه گذارپها بودند انتخاب شدند و صورتهای مالی و گزارشهای حسابرسی آنها در ۴۲ دوره مالی از

گذاشته و قرار بوده است که نظرات اصلاحی تا پایان سال ۱۳۷۳ جمع اوری گردد که تاکنون نتیجه این اقدامات روشن نگردیده و مطلب جدیدی منتشر نشده است.

کاربرد استانداردهای حسابداری سرمایه گذاری در ایران ۱- دامنه آزمون

برای اینکه بتوان یک تحقیق نسبتاً جامع در ارتباط با استخراج روشهای

جدول شماره ۱- طبقه بندی شرکتهاى مورد بررسی (تعداد دوره های مالی)

شرکتهاى سرمایه گذاری	شرکتهاى هلدینگ	سایر شرکتها
ملی ایران (۲)	سرمایه گذاری رنا (۲)	خودروسازان (۲)
صادرات (۱)	سرمایه گذاری پارس توشه (۲)	ایران کاوه (۲)
ملت (۱)	توسعه صنایع بهشهر (۱)	ایران دوچرخ (۱)
بانک ملی (۲)	گروه صنعتی ملی (۱)	لنت ترمز (۱)
سپه (۲)	سرمایه گذاری البرز (۲)	سیمان فارس و خوزستان (۱)
پتروشیمی (۳)	کارخانجات پارس الکتریک (۱)	شیشه قزوین (۱)
● نیرو (۱)	ایران خودرو (۱)	شیشه همدان (۱)
● ساختمان (۱)	گروه صنعتی خاور (۲)	پلاستیران (۱)
●● صنعت و معدن (۱)		آبگینه (۱)
●● صنایع ملی ایران (۱)		قطعات اتومبیل ایران (۱)
●● عمران صنعت سازان (۱)		تولید نیرو محرکه (۲)
● خارج از سیستم بورس (سهامی عام)		
●● خارج از سیستم بورس (سهامی خاص)		
پراکنندگی نمونه های انتخابی		
شرکتهاى سرمایه گذاری پذیرفته شده در بورس	شرکتهاى موسوم به هلدینگ پذیرفته شده در بورس	سایر شرکتهاى پذیرفته شده در بورس
شرکتهاى سرمایه گذاری خارج از سیستم بورس (سهامی عام)	شرکتهاى سرمایه گذاری خارج از سیستم بورس (سهامی خاص)	
۱۱	۶	۱۱
۱۲	۸	۱۲
۱۴	۱۱	۱۴
۲	۲	۲
۳	۳	۳
جمع	۳۰	۳۲

ضروری می‌نماید:

● در صورتهای مالی باید کلیه رویه‌های عمده حسابداری مورد استفاده به‌طور واضح ولی مختصر افشا شود،
● صرف افشای رویه حسابداری (یا ارایه یادداشت یا سایر مطالب توصیفی) درباره نحوه عمل نادرست یا نامناسب در مورد اقلام منعکس در صورتهای مالی نمی‌تواند نحوه عمل نادرست یا نامناسب را اصلاح و جبران کند.

جمع‌بندی نتایج حاصل از بررسی کاربرد استانداردهای حسابداری سرمایه‌گذاری

۱- شرکتهای سرمایه‌گذاری

بررسی صورتهای مالی اساسی و گزارشهای حسابرسی ۱۱ شرکت سرمایه‌گذاری بزرگ در ۱۶ دوره مالی (شامل ۶ شرکت پذیرفته شده در بورس و ۵ شرکت خارج از سیستم بورس) بیانگر این است که:

● شرکتهای سرمایه‌گذاری استاندارد شماره ۱۲- FAS را از لحاظ طبقه‌بندی سرمایه‌گذاریها به کوتاهمدت و بلندمدت رعایت می‌کنند.

● روش مالی ۷۲ درصد شرکتهای سرمایه‌گذاری در ارتباط با ارزیابی سرمایه‌گذاری کوتاهمدت به حداقل قیمت تمام شده یا قیمت بازار و همچنین منظور کردن زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری کوتاهمدت به حساب سود و زیان منطبق با استاندارد شماره ۱۲- FAS می‌باشد.

اگر چه ۴۵ درصد از شرکتهای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاریهای بلندمدت را به اقل قیمت تمام شده یا قیمت بازار

چه کسی جرات می‌کند که به اطلاعات بازار سرمایه به‌عنوان اطلاعات شفاف نگاه کند؟

ارزیابی می‌نمایند که اعمال این روش منطبق با استاندارد شماره ۱۲- FAS می‌باشد ولی هیچیک از شرکتهای سرمایه‌گذاری زیان تحقق نیافته سرمایه‌گذاری بلندمدت را بدرستی در صورتهای مالی منعکس نمی‌کنند.

● هیچیک از شرکتهای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری بین ۲۰ تا ۵۰ درصد را به روش ارزش ویژه ارزیابی نکرده‌اند.

● هیچیک از شرکتهای سرمایه‌گذاری، سرمایه‌گذاری بیش از ۵۰ درصد را به روش تلفیقی منعکس نکرده‌اند.

۲- شرکتهای موسوم به هلدینگ (و سایر شرکتهای)

نتیجه بررسی صورتهای مالی اساسی و گزارشهای حسابرسی ۱۹ شرکت که در گروه شرکتهای سرمایه‌گذاری طبقه‌بندی نشده‌اند (شامل ۸ هلدینگ و ۱۱ شرکت با فعالیتهای مختلف) نشان می‌دهد که:

● تنها در دو مورد اساس تهیه صورتهای مالی، حسابهای تلفیقی می‌باشد.

● تنها در یک مورد سرمایه‌گذاریهای بلندمدت به حداقل قیمت تمام شده یا قیمت بازار انعکاس یافته است.

● در ۱۶ مورد (۸۵ درصد جامعه انتخابی) اساس تهیه صورتهای مالی، انعکاس سرمایه‌گذاریها به بهای تمام شده می‌باشد که مغایر با قاعده اقل قیمت تمام شده یا

قیمت بازار (LCM) می‌باشد.

- هیچیک از شرکتهای زیان تحصیل نشده سرمایه‌گذاریهای بلندمدت را بدرستی منعکس نکرده‌اند.

استاندارد گریزی شرکتهای بزرگ

قبلاً به اهمیت استاندارد شماره ۱- IAS که در مارس ۱۹۷۴ (حوالی فروردین ۱۳۵۳) به تصویب رسیده است، اشاره شد. براساس این استاندارد صرف افشای رویه حسابداری درباره نحوه عمل نادرست یا نامناسب در مورد اقلام منعکس شده در صورتهای مالی نمی‌تواند عمل نادرست یا نامناسب را اصلاح و جبران نماید. متأسفانه این بند استاندارد کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به نمونه‌هایی از استاندارد گریزی شرکتهای بزرگ در ارتباط با حسابداری سرمایه‌گذاری در جدول شماره ۲ می‌توان توجه نمود.

نتیجه‌گیری

صورتهای مالی شرکتهای شاخص بورس و خارج از بورس از شفافیت لازم برخوردار نیست. اگر بخواهیم بازار سرمایه کارا داشته باشیم، اگر معتقدیم که کسی که از اطلاعات درون شرکتی سود می‌برد زالوی بازار سرمایه ایسان است باید برای یکنواخت کردن روش حسابداری سرمایه‌گذاریها تدبیری اندیشید.

● تا زمانی که شرکتهای سرمایه‌گذاری و هلدینگ مجاز باشند هر مکانیزم غلط را به عنوان روش شناخت درآمد سرمایه‌گذاریها قلمداد کنند،

● تا زمانی که هر سال روش شناخت درآمد سرمایه‌گذاری شرکتهای به سلیقه مدیران تغییر کند (جدول شماره ۲)،

سال مالی	طبقه	درصد سهام شرکت‌های تابعه	نحوه عمل
۷۲	سرمایه‌گذاری	در سه شرکت ۶۰٪ - یک شرکت ۵۰٪ - یک شرکت ۹۷٪	به دلیل عدم برگزاری مجامع سودی در حسابها منعکس نشده است.
۷۵	سرمایه‌گذاری	دو مورد ۹۹/۸٪	تلفیقی تهیه نشده است.
۷۵ و ۷۲	هلدینگ	چهار مورد بالاتر از ۹۹٪	ثبت به بهای تمام شده، اگر چه در رویه‌ها بر تلفیق تاکید شده است.
۷۳	هلدینگ	۲۶ شرکت شامل ۱۷ شرکت بیشتر از ۹۰٪ و ۵ شرکت بیشتر از ۵۰٪	صورت‌های مالی براساس بهای تمام شده تهیه شده است.
۷۲	هلدینگ	۱۲ شرکت بالاتر از ۷۰٪	تلفیقی تهیه نشده و شناسایی سود موکول به دریافت اعلامیه شده است.
۷۲	هلدینگ	۵ شرکت بالاتر از ۹۹٪	تلفیقی تهیه نشده است.
۷۲	هلدینگ	۲ شرکت بالاتر از ۵۰٪	تلفیقی تهیه نشده است و ذخیره کاهش ارزش براساس اطلاعات سال قبل منظور می‌شود.

نمونه ۲

روش مالی شناخت درآمد در یک شرکت سرمایه‌گذاری

سود سهام براساس تصویب و اعلام شرکت‌های سرمایه‌پذیر و به محض اطلاع این شرکت و دریافت صورت جلسه مجمع و محاسبات مربوط در دفاتر ثبت می‌شود. کلیه سود سهام تصویبی و اعلام شده در مجامع شرکت‌های سرمایه‌پذیر تخصیص یافته حداکثر تا ۱۵ روز قبل از مجمع این شرکتها در حسابهای درآمد ثبت می‌شود.

پیشنهاد هیئت مدیره به مجمع عمومی عملکرد ۷۲/۹/۲۰:

هم اکنون روش ثبت درآمدها براساس تصمیم مجمع عمومی شرکت‌های سرمایه‌پذیر و در هنگام اعلام تصمیمات مجمع صورت می‌گیرد. پیشنهاد می‌شود به دلیل جلوگیری از پرداخت مالیات زودتر از موعد، ثبت درآمد و مالیات متعلقه هنگام دریافت سود نقدی سهام و در سال مالی که سود نقدی دریافت شده انجام شود.

نمونه ۳

رویه شناخت درآمد سرمایه‌گذاری

تعداد شرکت	هلدینگ	سایر شرکتها	تصویب و اعلام زمان دریافت (نقدی) زمان دریافت اعلامیه بستانکار نامشخص جمع
۱۲	۷	۶	
۲	-	۲	
۱	۱	-	
۲	-	۲	
۱۹	۸	۱۱	
۶	۴	۲	گزارش حسابرسی شرکتهایی که به دلیل عدم تهیه صورت‌های مالی تلفیقی متاثر بوده است

رعایت کنید. خواسته ما خیلی قابل دسترستر از اینهاست. حداقل استاندارد شماره ۱۲ FAS را که همخوانی زیادی با مبانی قانون مالیاتها و قانون تجارت دارد بنای کار قرار دهیم.

به قول شاعر معاصر سایه

من خُمس کردم نوای چنگ را
ورنه صد زخم است این دلتنگ را

سهام آن تعلق به شرکت اصلی دارد) را موکول به دریافت اعلامیه بستانکار کند (جدول شماره ۲)،

چه کسی جرات می‌کند که به اطلاعات بازار سرمایه به عنوان اطلاعات شفاف نگاه کند؟ بحث و خواسته ما رعایت استاندارد ۱۱۵

FAS (۱۹۹۴) نیست. ما نمی‌گوییم که استاندارد شماره ۲۵ IAS (۱۹۸۷) را

● تا زمانی که شرکت‌های مادر مجاز باشند شناخت درآمد شرکت‌های سرمایه‌پذیر را موکول به برگزاری مجمع آن شرکت نمایند و زمان برگزاری مجامع شرکت‌های سرمایه‌پذیر را در چارچوب میزان کردن سود شرکت مادر جایجا کنند،

● تا زمانی که شرکت اصلی، شناسایی سود شرکت تابع (شرکتی که بیش از ۷۰ درصد